

ab eis carnalia opera planguntur? Alii vero carnalibus vitis liberi, aut longis jam fletibus securi, amor flamma in compunctionis lacrymis inardescunt, celestis patriæ præmia cordis oculis aspiciunt, supernis jam civibus interesse concupiscunt: dura eis apparet servitulus longitudo peregrinationis suæ: regem in decore suo videre desiderant, et flere quotidie ex ejus amore non cessant. Quid isti nisi altare sunt aureum, in quorum corde aromata incensa sunt, quia virtutes ardent? » Hæc ille. Ex cuius verbis colligimus, lacrymas sanctas esse sacrificium acceptabile Domino juxta illud Propheta, *Sacrificium Deo spiritus contribulatus*. Et quidem lacrymas penitentium esse sacrificium agnorum, et arietum in altari aëreo, atque in atrio crematorum, sed lacrymas amoris, ac desiderii videndi Deum, esse sacrificium aromatum pretiosorum, in altari aëreo in ipso propitiatorio incensorum. Quo sacrificio nihil est pretiosius, nihil sublimius, nihil Deo gratius, vel magis acceptum. Sacrificium enim offertur soli Deo in signum supremæ illius majestatis, et de Passione Christi, quæ mundum reconciliavit Deo, dicit Apostolus, eam fuisse oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. Quamvis autem omnia vera sacrificia fuerint acceptissima Deo, quippe supremam ejus celsitudinem protestantia, tamen super omnia gratissimum fuit, utpote nobilissimum et purissimum, sacrificium thuris, quod solus Pontifex semel in anno intra propitiatorium, et in altari aëreo offerebat, ut Apostolus explicat in epistola ad Hebræos. Cogita igitur, quam grata sint Deo

lacrymæ penitentium, quæ sacrificiis comparantur, et cuius pretii sint lacrymæ perfectorum ex amore et desiderio prodeuntes, quæ cum sacrificio thymiatis omnium nobilissimo conferuntur. Hæc igitur est dignitas, hæc excellentia, hoc pretium lacrymarum. Quod si mortales perpendere, ac serio cogitare, intelligerent profecto beatos esse qui lugent, et lacrymas sanctas pro nullis sæculi voluptatibus sive deliciis commutarent.

Claudere placet hunc librum verbis Beati Laurentii Justiniani: « Nemo ad Deum aliquando flens accessit, qui non quod postulavit accepit. Nullus ab eo beneficia dolenter optavit, qui non impetravit. Ipse enim qui consolatur flentes, dolentes curat, pœnitentes informat. O lacryma humilis, tua est potentia, tuum regnum. Tribunal Judicis non vereris; amicorum tuorum accusatoribus silentium imponis. Non est, qui te ad Deum accedere vetet; si sola intres, vacua non redibis. Quid plura? vincis invincibilem, ligas omnipotentem, inclinas Filium Virginis, aperis cœlum, fugas diabolum. Tu cibus animarum, roborator sensuum, abolitio delictorum, vitiorum exterminium, virtutum prævia, gratiæ socia, reflectio mentium, et lavacrum culparum. Tu odor vite, sapor spiritus, gustus indulgentiæ, sanitas redeuntis innocentie, reconciliationis jucunditas, serenatæ conscientie suavitas et electionis æternæ spes valida. Qui te orationis suæ comitem habebit, gaudeat, quia post orationem securus abit. Amen. »

DE

SEPTEM VERBIS

A CHRISTO IN CRUCE PROLATIS

LIBRI DUO

PRÆFATIO

Ecce jam quartus agitur annus, cum me ad exitum paraturus, ad locum quietis secreto a negotiis vacuus, sed non vacans a meditatione Scripturarum sanctarum, et a scripture eorum, quæ meditati occurrunt: ut si prodesse jam voce vel scripture longa non valeo, saltem piis libellis fratribus meis possim utcumque prodesse. Cogitanti vero mihi, quid potissimum eligerem, quod et me ad bene moriendum disponderet, et proximis meis ad bene vivendum prodesset, occurrit mors ipsa Domini, atque illa postrema concio, quam septem brevissimis, sed gravissimis sententiis constantem ex cruce, quasi ex editissima cathedra, Redemptor mundi ad humanum genus universum habuit, siquidem in concione illa, sive in septem verbis illis, continentur omnia, de quibus idem Dominus ait: *Ecce ascendimus Jerusalem, et consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.* (Luc. xxi.) Ea quæ Propheta de Christo futura prædixerunt, ad quatuor capita revocantur; ad conciones ad populum, ad orationem ad Patrem, ad mala gravissima patiendam et ad opera sublimia et admirabilia perpetranda. Quæ quidem omnia in ipsa Christi vita mirifice claruerunt. Concionabatur enim Dominus frequentissime, in templo, in synagogis, in campis, in locis desertis, in domibus privatis, denique etiam de navicula ad turbas in littore consistentes. Porro noctes ut plurimum consumebat in oratione ad Deum, sic enim loquitur Evangelista: *Erat pernoctans in oratione Dei.* (Luc. vi. et xxi.) Opera vero admiranda (Matth. viii. Marc. iv. Luc. vi. Joan. vi.) in expellendis Dæmonibus, et agrotis curandis, et panibus multiplicandis, et tempestatibus sedandis, in Evangelii leguntur passim. Denique mala, quæ reddebantur ei pro bonis, plurima erant, non solum in contumeliis verborum (Joan. viii. Luc. iv.) sed etiam in lapidatione, et præcipio. Ceterum hæc omnia verissime consummata sunt in cruce. Sic enim concionatus est ex cruce (Luc. xxiii.) ut plurimi redirent tundentes pectora sua; nec solum

corda hominum, sed etiam petre scissæ sint. Sic etiam oravit in cruce, ut *Cum clamore valido et lacrymis orans exauditus sit pro sua reverentia*, ut Apostolus loquitur ad Hebræos. (Hebr. v.) Quæ vero passus est in cruce, tanto majora sunt iis quæ in reliqua vita passus est, ut hæc sola ad passionem proprie pertinere videantur. Denique signa et prodigia nunquam majora edidit, quam cum in cruce veluti ad extremam imbecillitatem atque infirmitatem redactus esse videretur. Tunc enim non solum ostendit signa de celo. (Matth. xvi.) quæ antea Judæi ab eo importune petierant: sed etiam paulo post signum edidit, omnium signorum maximum, cum mortuus et sepultus, propria virtute ab inferis rediit, et corpus ipse suum ad vitam, et vitam immortalem revocavit. Vere igitur in cruce consummata sunt omnia, quæ scripta fuerunt per Prophetas de Filio hominis.

Sed antequam de ipsis verbis Domini scribere incipiam, visum est operæ pretium, ut de ipsa cruce, quæ sedes concionantis, et altare sacrificantis, et stadium pugnantis, et officina mirabilia facientis fuit, pauca dicamus. De structura igitur crucis communior veterum sententia est, quod ex tribus lignis constitit, uno oblongo, in quo corpus crucifixi extendebatur; altero transverso, in quo manus figebantur: tertio affixo ad partem inferiorem, in quo pedes crucifixi quiescebant, sed clavis confixi, ne dimoveri possent. Ita tradunt Patres antiquissimi, Sanctus Iustinus (In dial. cum Thyphron. lib. v.) et Sanctus Irenæus. (Adversus hæres. Valent.) Qui auctores satis aperte dicant, utrumque pedem supra scabellum stetit, non unum pedem super alterum. Ex quo sequitur, clavos Christi quatuor fuisse, non tres tantum, ut multi existimant: qui ea de causa pingit Christum Dominum ita cruci affixum, ut unum pedem super alterum habeat. Sed apertissime contra sentit Gregorius Tharonticus (Lib. de Gloria Martyrum cap. 6.) et confirmatur ejus sententia ab antiquis picturis. Vidi ego ipse Parisiis in bi-

bibliotheca regia antiquissimos Evangeliorum libros manuscriptos, in quibus pius erat frequenter Christus crucifixus et semper cum quatuor clavibus.

Porro lignum oblongum supra transversum aliquantulum eminuisse, tradit Sanctus Augustinus, et Sanctus Gregorius Nyssenus: (*Epist. 1. Serm. 1. de Res.*) et ex Apostolo id colligi posse videtur. Cum enim Apostolus ad Ephesios scribit: *Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, et longitudo, et sublimitas, et profundum* (*Eph. III.*), satis aperte describit figuram crucis, quæ quatuor habet extrema: latitudinem, in ligno transverso; longitudinem in oblongo; altitudinem in ea parte oblongi, quæ exstat atque eminet supra transversum, et profundum in ea parte quæ sub terram absconditur. Hoc genus tormenti non casu neque invitus Dominus noster subivit, sed ab ipsa æternitate prælegit, ut Sanctus Augustinus docet. (*Epist. 120.*) Idque ex illo Actorum Apostolico testimonio: *Hunc defuncto consilio, et præscientia Dei, traditum, per manus iniquorum affligentis interemistis.* (*Act. II.*) Et ideo Christus ipse initio prædicationis Nicodemo dixit: *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto; ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* (*Jo. III.*) Et sæpe Apostolus de sua cruce loquens ad imitandum hortabatur, dicens: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me.* (*Matth. XVI.*)

Cur autem hoc supplicium Dominus elegerit, ille solus proprie novit qui elegit. Sed tamen non desunt mysteria, quæ sancti Patres exogitaverunt et nobis scripta reliquerunt. (*Lib. v.*) S. Irenæus libro paulo ante notato scribit, duo crucis brachia sub uno titulo convenire, in quo scriptum erat Jesus Nazarenus Rex Judeorum, ut intelligeremus duos populos, Hebraicum et Gentilem qui antea divisi erant, in unum corpus, sub uno capite Christo aliquando fuisse jungen-

dos. S. Gregorius Nyssenus in Oratione de resurrectione scribit (*Orat. 1.*) partem crucis, quæ cœlum respicit, significare per crucem, quasi per clavem cœlum aperiri; partem vero quæ ad centrum mundi vergit, significare, spoliandum fuisse infernum a Christo, cum ad eum descendisset, duo crucis brachia, quæ ad orientem et occidentem porrigitur, repurgationem mundi totius per Christi sanguinem futuram significare. Sancti vero Hieronymus in *Epist. ad Ephesios*, Augustinus ad *Honoratum*, et Bernardus de consideratione (*Epist. 120. Lib. v.*) præcipuum crucis mysterium ab Apostolo breviter attingi docent in verbis illis, *Quæ sit latitudo, et longitudo et sublimitas, et profundum.* (*Eph. III.*) Significentur autem in his verbis primam attributa Dei; in altitudine potentia, in profundo sapientia, in latitudine bonitas, in longitudine æternitas. Deinde virtutes Christi patientis, in latitudine charitas, in longitudine patientia; in altitudine obedientia, in profundo humilitas. Denique virtutes hoc tempore necessariæ iis, qui salvantur per Christum; in profundo, fides, in altitudine, spes, in latitudine, charitas, in longitudine, perseverantia. Ex quibus intelligimus, solam charitatem, quæ merito dicitur regina virtutum, ubique locum habere, in Deo, in Christo, et in nobis: reliquas virtutes, alias esse in Deo, alias in Christo, alias in nobis. Proinde mirum non est, si in ipsis Christi novissimis verbis quæ nunc explicanda suscepimus, primum locum obtineat charitas.

Nos igitur primum explicabimus tria prima verba, quæ dicta sunt a Christo circa horam sextam, antequam sole obscurato tenebræ fierent super omnem terram. Deinde considerabimus ipsam solis defectionem; et tunc veniemus ad explicanda reliqua verba Domini, quæ prolata fuerunt circa horam nonam, ut scribit S. Matthæus, capite xxvii. videlicet recedentibus tenebris, et morte Christi propinquante, vel potius imminente.

DE SEPTEM VERBIS

A CRISTO IN CRUCE PROLATIS

LIBER PRIMUS

CAP. I.

Explicatur ad litteram verbum primum: Pater dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt. Luc. xxiii.

Christus Jesus Verbum æterni Patris, et de quo idem Pater aperte dixit, *Ipsum audite* (*Matth. xvii. Matth. xxiii.*) et qui de se aperte pronuntiavit, *Magister vester unus est Christus*, ut officio suo plenissime satisfaceret, non solum vivens a docendo nunquam cessavit, sed etiam moriens ex cathedra crucis verba pauca, sed ardentia, sed utilissima, sed efficacissima prædicavit, et plane dignissima, quæ a Christianis omnibus in intimo cordis recipiantur, et custodiantur, et examinentur: et re ipsa ac factis adimpleantur. Prima sententia hæc est: *Jesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt.* (*Luc. xxiii.*) Quam sententiam, tamquam vere novam et insolitam, voluit Spiritus sanctus prædici ab Isaia Propheta in illis verbis, *Et pro transgressoribus rogavit.* (*Isai. LIII.*) Quam vere autem dixerit Apostolus Paulus, *Charitas non querit, quæ sua sunt* (*I Cor. xiii.*), ex ordine harum sententiarum facile potest intelligi. Siquidem ex numero harum sententiarum, tres ad bonum aliorum pertinent, tres ad bonum proprium, una est communis. Sed prima cura Domino fuit de aliis, postrema de se.

Ex primis autem tribus sententiis, quæ ad alios pertinent, prima dirigitur ad inimicos, secunda ad amicos, postrema ad consanguineos. Cujus ordinis hæc est ratio: quoniam Charitas primum succurrit magis egentibus; et qui tunc magis egebant, inimici erant, et nos quoque tanti Magistri discipuli, magis

egebamus, ut nos institueret de dilectione inimicorum, quæ difficilior, et rarior est, quam de dilectione, amicorum vel consanguineorum, quæ facilissima est, et nobiscum quodam modo nascitur, et nobiscum crescit, et sæpe plus quam oportet, invalescit. Ait igitur Evangelista: *Jesus autem dicebat.* Illud Autem, designat tempus et occasionem orandi pro inimicis: atque opponit verba verbis, et operibus opera; ac si diceret Evangelista: illi Dominum crucifigebant, et vestes ejus, ipso aspiciente, inter se dividebant; alii irridebant, et infamabant, quasi seductorem et mendacem: ille autem cum hæc videret et audiret et dolor atrocissimus esset ob manus et pedes recens crudelissime perforatos, reddens bona pro malis dicebat: *Pater dimitte illis.*

Patrem appellat, non Deum, aut Dominum, quia intelligebat, in hac causa opus esse benignitate Patris, non severitate Judicis: et quia ad Deum flectendum, sine dubio iratum ob tam ingentia scelera, opus erat amabile nomen Patris obicere. Itaque illud, *Pater*, hoc significare videtur: Ego Filius tuus, qui patior, ignosco, ignosce et tu Pater. Mihi Filio tuo dona hæc offensivonem, quamvis isti non mereantur. Memento etiam, te quoque esse Patrem istorum per creationem, qua eos fecisti ad imaginem et similitudinem tuam. Ostende igitur in illos paternam charitatem tuam, quoniam etsi mali sunt, tamen filii sunt.

Dimitte. Hæc vox continet summam petitionis, quam Filius Dei, tamquam advocatus inimicorum suorum Patri suo representat. Potest autem illud verbum *Dimitte*, referri tum ad poenam, tum ad culpam. Si referatur ad poenam, exaudita fuit hæc oratio, quia